

NI ZA
IZPOSOJO
NA DOM

CERKEV
sv. Miklavža
NA GODEŠIČU

Luka Vidmar

Na sprednji strani platnic: muzicirajoča angela, Poslednja sodba (detajl), okoli 1400.

Na zadnji strani platnic: cerkev sv. Miklavža na Godešiču.

Na sprednjem zavihku: Sv. Miklavž, antependij velikega oltarja (detajl), okoli 1700.

Na zadnjem zavihku: Sv. Miklavž, bandero (detajl), 1858.

Na spodnji strani sprednje platnice: Jernej iz Loke, Sv. Matej (detajl), pred 1531.

Na spodnji strani zadnje platnice: kosmatska bordura, Poslednja sodba (detajl), okoli 1400.

MUZEJSKO DRUŠTVO ŠKOFJA LOKA

Škofja Loka 2020

CERKEV
sv. Miklavža
NA GODEŠIČU

Luka Vidmar

LOŠKI RAZGLEDI
Vodniki po loškem ozemlju 12

Luka Vidmar

CERKEV SV. MIKLAVŽA NA GODEŠIČU

Uredil: **Aleksander Igličar**

Fotografije: **France Stele**

Tloris cerkve: **Eva Križaj, Jasna Križaj, Vid Klančar**

Izris ostenja prezbitarija in fotomontaža freske Poslednje sodbe: **Vid Klančar**

Oblikovanje in prelom: **Agata Stele**

Tisk: **Nonparel**

Naklada: **500 izvodov**

Izdalo: **Muzejsko društvo Škofja Loka**

Zanj: **Helena Janežič**, predsednica

www.mdloka.si

Izid knjige so finančno podprle **Občina Škofja Loka**,
župnija Reteče, **soseska Godešič** in **Krajevna skupnost Godešič**.

MESTNA
knjižnica
KRANJ

Di 092009009

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

726:27-523.42(497.4)Godešič

VIDMAR, Luka, 1977-

Cerkev sv. Miklavža na Godešiču / Luka Vidmar ; [fotografije France Stele ; tloris cerkve Eva Križaj, Jasna Križaj, Vid Klančar ; izris ostenja prezbitarija in fotomontaža freske Poslednje sodbe Vid Klančar]. - Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2020. - (Loški razgledi. Vodniki po loškem ozemlju ; 12)

ISBN 978-961-6673-15-0

COBISS.SI-ID 29757187

ZGODOVINA

Nastanek cerkve sv. Miklavža na Godešiču je tesno povezan z oblikovanjem loškega gospostva in posledično kolonizacijo Sorškega polja. Ozemlje, na katerem stoji danes vas s cerkvijo, je bilo vključeno v kronsko posest vzhodne Poljanske doline in dela Sorškega polja, ki jo je cesar Oton II. 23. novembra 973 podelil v fevd freisinškemu škofu Abrahamu. Godešič se v pisnih virih prvič omenja v zgodnjih dvajsetih letih 11. stoletja, v času škofa Egilberta, in sicer kot »Niusazinhun« (pozneje kot »Newsass«), najpozneje leta 1581 pa je bilo zapisano slovensko ime »Gudesiz«. Nemško ime, ki označuje novo vas ali novo selo, nakazuje, da je naselbina nastala konec 10. ali na začetku 11. stoletja – med kolonizacijo, ki so jo izvajali freisinški škofje kot novi zemljiški gospodje. Za ureditev tukajšnje posesti je bil sprva utemeljen dvor, ki je stal med vasjo in Soro, najbrž pod današnjo cerkvijo, vendar je bil opuščen do leta 1291, ko je bila končana kolonizacija Sorškega polja. Po upravni reorganizaciji in razdelitvi loškega gospostva je vas postala središče zemljiškega urada ali župe, ki ji je načeloval župan in je obsegala Godešič, Reteče, Gorenjo vas, del Senice ter pozneje še Gosteče, Pungert, Jamo in Praše. Večina hiš je bila podložna loškemu gospostvu, prebivalstvo pa je bilo od vsega začetka slovensko.

Tako pomembna naselbina je morala že zgodaj dobiti cerkev. Cerkev sv. Miklavža se v pisnih virih prvič omenja šele v popisu proščenj pri cerkvah loškega gospostva, ki je bil v urbar loškega gospostva iz leta 1501 vpisan približno v dvajsetih letih 16. stoletja. Ohranjeno romansko stavbno jedro dokazuje, da je bila cerkev zgrajena pred 14. stoletjem, ko je v lokalni arhitekturi prevladal gotski slog. Patrocinij pa kaže, da še ni mogla

stati v času prve omembe Godešiča v zgodnjih dvajsetih letih 11. stoletja, saj se je češčenje sv. Miklavža na Zahodu razširilo šele po ropu in prenosu svetnikovih relikvij iz maloazijske Mire v italijanski Bari leta 1087. Zgodnjegotska cerkev sv. Miklavža v Spodnjih Bitnjah, denimo, ni bila sezidana pred letom 1300. Tudi razmeroma dolga romanska ladja na Godešiču kaže, da tamkajšnja cerkev ni bila sezidana pred 12. stoletjem, ko so bile ladje podeželskih podružnic praviloma krajše. Njeno gradnjo lahko torej postavimo v 12. ali 13. stoletje, v čas intenzivne kolonizacije in sočasnega vzpostavljanja cerkvene organizacije v loškem gospostvu. Podobne cerkve so bile v istem času postavljene na severnem obrobju gospostva, na primer na Jami in Okroglem.

Izbira patrocinija za Godešič ni presenetljiva, saj so cerkve in kapele v čast sv. Miklavžu, ki so se mu med drugimi priporočali mornarji, ribiči, trgovci in popotniki, pogosto postavljali v bližini voda. V istem obdobju so cerkev sv. Miklavža, poznejšo stolnico, na bregu Ljubljanice zgradili ljubljanski ribiči in čolnarji. Zelo verjetno je bil svetnik za zavetnika cerkve na Godešiču izbran zaradi bližnjega prehoda čez Soro, ki je nekoč tekla bližje vasi kakor danes. O mnogih popotnikih iz drugih krajev in dežel, ki so se ustavljali v godeški cerkvi, pričajo njihovi podpisi in napisi v latinici in glagolici, vrezani v freske med 15. in 17. stoletjem.

Cerkev je bila od vsega začetka podružnica pražupnije sv. Jurija v Stari Loki, ki se je v okviru oglejskega patriarhata oblikovala leta 973 na ozemlju, tedaj podarjenem freisinškemu škofu Abrahamu. Sv. Miklavž je bil približno od 15. stoletja naprej v oskrbi vikarja pri Sv. Jakobu v Škofji Loki, ki je imel naziv mestnega prošta. Cerkev ni imela podložnikov, vsaj že leta 1753

Grafiti obiskovalcev cerkve iz 16. in 17. stoletja na podobi apostola, ki jo je na
vzhodni steni prezbitarija pred letom 1531 naslikal Jernej iz Loke.

pa je imela v lasti dve njivi, »V Lipicah« in »V Rojah«, ki ju je bila najbrž dobila v dar in ju je dokumentirano dajala v najem. Prav tako je imela na voljo gotovino, ki jo je za obresti posojala posameznikom. Tako ji je leta 1753 Janez Šnajder volil 140 goldinarjev za mašo na god sv. Frančiška Ksaverja in za mašo na god sv. Ahacija, denar pa so še istega leta posodili nekemu Križaju. Proščenje so – kakor sporoča omenjeni popis v urbarju loškega gospostva iz leta 1501 – na Godešiču praznovali pred godom sv. nadangela Mihaela, na četrto nedeljo v septembru. Poleg loškega vikarja, ki je maševal za proščenje, so prihajali v cerkev pozneje maševat še starološki kaplani. Maše so bile tu v zgodnjem novem veku nekajkrat na leto, na primer na torek pred vnebohodom ter na godove sv. Valentina, sv. Martina in sv. Miklavža, ko je bila pridiga. Več pa je bilo tudi ustanovnih maš.

V drugi polovici 18. in v prvi polovici 19. stoletja so godeško cerkev zajele številne cerkvenoupravne spremembe. Starološka župnija je ob ukinitvi oglejskega patriarhata leta 1751 pripadla na novo ustanovljeni goriški nadškofiji, leta 1788 pa ljubljanski nadškofiji. Cerkev sv. Miklavža je leta 1804 pripadla samostojni mestni župniji v Škofji Loki, ki se je izločila iz starološke pražupnije, leta 1848 pa je postala podružnica samostojne lokalije sv. Janeza Evangelista v Retečah, ustanovljene tudi na pobudo in s finančno podporo Godešanov. Reteška lokalija je leta 1876 dobila status župnije. Prvi reteški kaplan Jurij Zupančič je v skladu z ustanovno listino v cerkvi sv. Miklavža maševal v nedeljo dopoldne po vsakem zapovedanem prazniku, ki so ga obhajali med tednom, leta 1861 pa so se Godešani tej pravici odpovedali. Premoženje cerkve sv. Miklavža ni bilo tako majhno, saj so najemnine ter obresti od glavnice in posojil zadoščale za plačilo sprot-

nih vzdrževalnih del: do leta 1888, na primer, je imela cerkev med drugim razmeroma velik kapital v višini 3100 goldinarjev, do leta 1904 pa njivo, pašnik in tri travnike. Velik del premoženja je odnesla prva svetovna vojna s svojimi posledicami: večina mašnih ustanov je ugasnila leta 1921, za nadomestitev med vojno zaplenjenih zvonov pa so leta 1922 prodali zadnjo njivo – »Cerkovnico«, ki jo je bil najemal vsakokratni godeški cerkovnik. Žegnanje na Godešiču je v novejšem času na prvo nedeljo v oktobru – na rožnovensko nedeljo.

V 19. in 20. stoletju so si še hitreje sledile spremembe v posvetni upravi. Te so najprej odnesle skoraj tisoč let star državni in zemljiški okvir, v katerem je nastal in se stoletja razvijal Godešič s cerkvijo sv. Miklavža: Sveto rimsko cesarstvo je prenehalo obstajati leta 1806, loško gospostvo pa je bilo podržavljeno leta 1803 in ukinjeno leta 1848. Godešič je na začetku 19. stoletja spadal v krajevno občino Jama in pod ljubljansko kresijo dežele Kranjske, v okviru francoskih Ilirskih provinc pa je bil vključen v merijo Stara Loka in kanton Škofja Loka. Po vrnitvi Avstrijskega cesarstva je kot podobčina spadal v glavno občino Stara Loka. Po letu 1848 je sicer postal samostojna krajevna občina, vendar se je leta 1866 ponovno vključil v občino Stara Loka, kjer je ostal do začetka druge svetovne vojne. Od leta 1945 je Godešič spadal pod Krajevni ljudski odbor Reteče, ki je bil leta 1952 priključen škofjeloški občini. Kraj je ostal v tej občini kot Krajevna skupnost Godešič tudi v samostojni Sloveniji. Občinski svet Občine Škofja Loka je leta 2007 prepoznal izjemno zgodovinsko in umetnostno pomembnost cerkve sv. Miklavža in jo razglasil za kulturni spomenik lokalnega pomena.

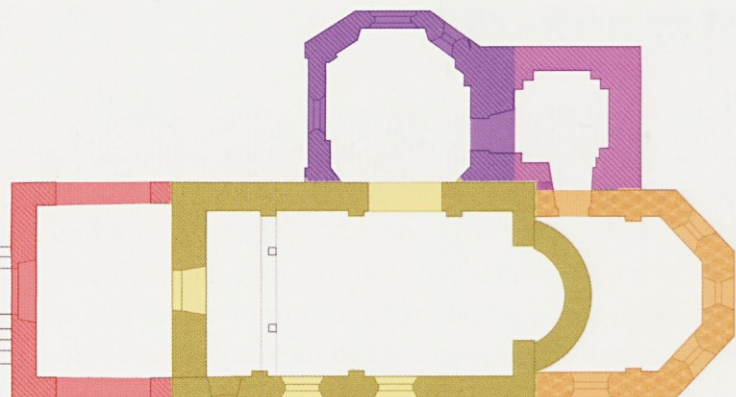

Cerkev z vzhodne strani.

STAVBNI RAZVOJ

Cerkev stoji sredi vasi v jugozahodnem delu Sorškega polja. Postavljena je na delno naravnem, delno izravnem pomolu, kjer se začne naselje spuščati proti nižje ležeči naplavljeni ravnici reke Sore. V smeri od zahoda proti vzhodu jo sestavljajo vhodna lopa, ladja, ki ji je na severni strani prizidana kapela, in prezbiterij, ki mu je na severni strani prizidan zvonik z zakristijo v pritličju. Na južni in vzhodni strani cerkev obdaja nizko obzidje (cvinger). Stavba je nastajala vsaj šest stoletij, od 12. ali 13. do 19. stoletja, v tem času pa so jo zaznamovali romanika, katere delež sicer na prvi pogled ni več viden, ter gotika, barok in historizem.

Cerkev, zgrajena v 12. ali 13. stoletju, je bila v svoji prvotni obliki značilna romanska podružnica. Po srednjeveškem kanonu je bila tako kot večina sočasnih cerkva, tudi na Sorškem polju, usmerjena proti orientu – Jeruzalemu in vzhajajočemu soncu. Sestavljali sta jo pravokotna ladja in polkrožna apsida. Stranski vhod je imela na jugu, samostojnega zvonika pa ni imela. Podobne cerkve so bile med 11. in 13. stoletjem zgrajene na severnem obrobju loškega gospostva, na primer v Spodnjih in Zgornjih Bitnjah. To je bil namreč uveljavljen tip preproste cerkvene stavbe, ki je izviral iz starorimske arhitekture. Današnja ladja cerkve sv. Miklavža na Godešiču je v jedru še romanska, s prvotno dolžino in širino, le da je bila v naslednjih stoletjih večkrat nadzidana in ometana. Zgrajena je bila, kar ni bilo neobičajno za ta čas in prostor, iz prodnikov in lomljencev, sprva pa ni bila ometana, ampak so bili stiki med kamni, zaliti s cementno malto, vidni, kot so še danes prezentirani na romanski kapeli sv. Petra na pobočju Šmarjetne gore. Ladja cerkve na Godešiču je bila zanesljivo pokrita z ravnim lesenim stropom.

Stavbni razvoj cerkve: ladja z apsido iz 12. ali 13. stoletja (zeleno); prezbitერიj iz prve četrtine 15. stoletja (oranžno); vhodna lopa iz leta 1726 (rdeče); zakristija z nadzidanim zvonikom iz leta 1738 (rožnato); kapela izpred leta 1749 (vijolično). Tloris: Eva Križaj in Jasna Križaj, obdelava: Vid Klančar.

Romanska apsida se je ohranila v temeljih pod današnjim tlakom prezbitერიja. Po srednjeveškem kanonu je moral biti prostor, v katerem je stal oltar, obokan, in tako je bilo tudi na Godešiču. Polkupola apsida, običajna vrsta oboka za tovrsten prostor, je bila očitno zgrajena iz lehnjaka, saj je bilo nekaj kosov tega kamna, ki so danes na cerkvenem podstrešju, sekundarno vzdanih v oltarno menzo ter tlak in ostenje novega gotskega prezbitერიja. Lehnjak je bil namreč zaradi mehkobe primeren za obdelavo, zaradi majhne teže pa za oboke. Romanska okna niso ohranjena, vendar lahko domnevamo, da je apsido za oltarjem osvetljevalo značilno polkrožno zaključeno okno, podobni okni pa sta najbrž predirali tudi južno steno ladje. V tej se je ohranil lok stranskega portala.

V dobi gotike so cerkev povečali in oplešali. Okoli leta 1400 je zahodno fasado ladje poslikal neznani slikar. Freska je bila kakor podobne poslikave tiste dobe najbrž prvotno zavarovana s pristreškom. V prvi četrtini 15. stoletja so podrli apsido. Na njenem mestu so

Lok portala iz 12. ali 13. stoletja v južni ladijski steni.

zgradili večji prezbiterij s triosminskim zaključkom. Podobno so bili spremenjeni prezbiteriji mnogih drugih romanskih cerkva na Slovenskem, na primer v Vrbi. Prezbiterij cerkve na Godešiču je bil razdeljen v dve poli in rebrasto obokan: rebra so slonela na služniških polkrožnega prereza. Na cerkvenem podstrešju so shranjeni ostanki oboka, s katerimi so leta 1852 zazidali predvsem baročna okna v južni ladijski steni, leta 1991 pa so jih odkrili in zbrali: deli služnikov in reber, sklepnik v obliki ščita in okrogel sklepnik z reliefom osmerokrake zvezde, ki ima delno ohranjeno črno-rdečo

Sklepnik z reliefom osmerokrake zvezde iz prve četrtine 15. stoletja.

polihromacijo. Ostanki dokazujejo, da so imela rebra klinast profil z obojestranskim žlebom, kar je bil najbolj razširjen profil gotških reber na Slovenskem, v uporabi od druge polovice 14. stoletja naprej. Rebra so bila iz peščenjaka, iz katerega so bili pogosto izklesani nosilni elementi gotških stavb. Nekateri segmenti reber imajo

na stranskih stičnih ploskvah, ki po vgraditvi niso bile več vidne, vklesana znamenja, s pomočjo katerih so na gradbišču ugotavljali opravljeno delo posameznih kamnosekov, in oznake, s pomočjo katerih so sestavljali obok. Prezbiterij z oltarjem je bil po dokončanju posvečen, kar dokazujeta delno ohranjena posvetilna križa, in skupaj z ladjo dekorativno poslikan.

V istem času, ko so zidali nov gotški prezbiterij, so povišali ladjo in jo gotovo, kakor je bilo tedaj še vedno

običajno, znova pokrili z ravnim lesenim stropom. Oba prostora so na novo povezali s kamnitim slavolokom, ki je bil zanesljivo šilasto zaključen. V ladji so prebili vsaj eno veliko šilastoločno okno (najbrž pa dve), s čimer je celotna stavba znotraj in zunaj dobila enoten gotski videz. Leta 1511 jo je kakor mnoge druge stavbe v okolici najbrž prizadel potres. Pred letom 1531 je namreč notranjščino prezbitarija, slavolok in morda tudi že zunanjščino južne stene prezbitarija poslikal freskant Jernej iz Loke, ki je v istem času olepšal vrsto drugih po potresu obnovljenih cerkev v okolici, na primer cerkev sv. Janeza Krstnika na Suhi ter cerkvi sv. Andreja in sv. Ožbolta nad Zmincem.

Z 18. stoletjem je za cerkev napočila doba številnih dozidav in olupšav v baročnem slogu. V južni steni ladje so zazidali gotsko šilastoločno okno in odprli dve novi baročni okni pravokotne oblike, enako okno pa še v južni steni prezbitarija, saj je novi baročni oltar zakril vzhodno okno. Cerkev je nova okna pridobila tudi s prizidavo zakristije in kapele. Nekaj ostankov baročnih oken se je ohranilo na cerkvenem podstrešju, med njimi veliko dvokrilno okno, ki ga sestavljata lesen

Kip sv. Apolonije na velikem oltarju iz časa okoli leta 1700.

okvir z dekorativno oblikovanim okovjem in svinčena mreža s šesterokotnimi stekelci. Najpozneje okrog leta 1700 so v prezbiteriju prebelili gotske freske (vanje so obiskovalci cerkve vrezovali svoje podpise in napise še v 17. stoletju), ki niso več ustrezale sodobnemu okusu, in postavili nov veliki oltar. V istem času je ladja dobila nov stranski oltar sv. Valentina. Leta 1726 so prizidali vhodno lopo in v zahodno fasado ladje vzdali nov portal kot glavni vhod v cerkev. Vhodna lopa sprva še ni bila obokana, kar dokazujejo ostanki prvotnega

Vzhodno okno zakristije iz leta 1738.

lesenega ostrešja, ohranjeni tik nad današnjim obokom iz leta 1852, ob zahodni ladijski steni. Leta 1738 so prizidali zvonik, v njegovem pritličju pa uredili zakristijo, ki so jo z novim portalom povezali s prezbiterijem. Okenski okvirji zakristije in zvonika so bili izklesani iz konglomerata. Prvotno je bil zvonik nekoliko nižji in

najbrž pokrit s čebulasto streho. Moral je imeti podoben videz kakor zvonik cerkve na Suhi. Leta 1772 so ga ponovno prekrivali. Vhodno lopo in zvonik so zgradili lokalni zidarji in kamnoseki, ki so delovali tudi drugod po loškem gospostvu.

Pred letom 1749 so prebili severno ladijsko steno in cerkvi prizidali kapelo sv. Frančiška Ksaverja, v kateri je bil leta 1752 dokončan oltar. Odločitev za tovrstno kapelo ni bila presenetljiva, saj je bil ta jezuitski svetnik v 18. stoletju med ljudmi zelo priljubljen kot priprošnjik proti nevihtam, boleznim, posebej kužnim, in v smrtnem boju. Na Slovenskem so mu posebno kapelo na primer namenili ob cerkvah v Ljubljani, Olimju in Slovenski Bistrici. Ni znano,

Kip Brezmadežne v atiki oltarja v kapeli iz let 1750–1752.

kdo je bil pobudnik kapele na Godešiču, vendar je bil očitno navdušen nad svetniki in duhovnostjo Družbe Jezusove, saj je ikonografija oltarja povsem jezuitska. Vsekakor tako ambicioznega podviga tedaj ni bilo mogoče izvesti brez odobritve in finančne podpore posvetne in duhovne gosposke. Cerkevno občestvo pa je češčenje svetnika toliko bolj vneto posvojilo, če je še bil živ spomin na kugo, ki je Godešič zelo prizadela leta 1599. Ne smemo zanemariti niti možnosti vsaj

posrednega vpliva dveh ključnih razširjevalcev češčenja sv. Frančiška Ksaverja na Slovenskem, ki sta bila doma z Loškega: gornjegrajski župnik Ahacij Stržinar, ki je leta 1715 utemeljil po vsej Evropi slovečo božjo pot sv. Frančiška Ksaverja na Stražah pri Radmirju, se je rodil leta 1676 na Suhi, jezuitski pridigar Jernej Basar, ki je leta 1735 množice navduševal nad sv. Frančiškom Ksaverjem pri posvetitvi njegove romarske cerkve na Veseli Gori, pa se je rodil leta 1683 v Škofji Loki.

Natančno sto let po končanem preoblikovanju cerkve v baročnem slogu se je začela njena zadnja velika pre-delava. Povzročila jo je ustanovitev reteške lokalije, ki je med drugim prinesla povečano število maš in drugih pobožnosti tudi v podružnični cerkvi. V nasprotju z gotskimi in baročnimi dodatki so bili novi posegi v slogu historizma umetniško zelo skromni, predvsem pa so nepopravljivo poškodovali dotlej razmeroma dobro ohranjeno srednjeveško stavbno jedro vključno s sicer pobeljenimi freskami. Leta 1852 so podrli gotski obok prezbiterija, odstranili lesen strop ladje in lesen pevski kor, nato pa so celotno notranjščino enotno razčlenili, obokali in tlakovali. Sezidali so pevski kor in prižnico, prebili vhod s pevskega kora na podstrešje ter preoblikovali gotski slavolok, pri čemer so uničili njegov zgornji del. Predelali so tudi slavoločni vhod v kapelo. V južni steni ladje so zazidali baročni pravokotni okni in namesto njiju prebili dve večji polkrožno zaključeni okni, enako okno pa so namesto baročnega oblikovali tudi v južni steni prezbiterija. Sočasno so zaradi novega ostrejša povišali in obokali vhodno lopo ter povišali kapelo. Celotno stavbo so ometali in prebelili, tako da je tako zunaj kakor znotraj dobila enotnejši videz. V tlak in ostenje so vzdali odstranjene dele gotske gradnje.

Kljub temeljiti prenovi so se kmalu pojavile nove težave. Vizitacija je leta 1875 ugotovila, da je cerkev vlažna, dva oltarja pa črviva. Pred veliko nočjo leta 1887 je požar uničil streho zvonika ter poškodoval tudi druge dele cerkve in njene opreme. V prihodnjih letih je bila cerkev obnovljena z lastnimi sredstvi: leta 1888 so popravili zvonik, leta 1889 so prebelili celotno stavbo, podrli in na novo postavili menzo velikega oltarja sv. Miklavža ter obnovili njegov nastavek, leta 1892 pa so predelali stranski oltar sv. Valentina.

V 20. stoletju se cerkev ni več bistveno spreminjala, potrebna pa so bila stalna popravila. Pred letom 1904 so v zaključne stene prezbiterija vstavili tri preprosta neogotska barvna okna, ki so zdaj shranjena na cerkvenem podstrešju. Leta 1904 so obnovili oltar sv. Frančiška Ksaverja v kapeli. Leta 1909 so popravili obzidje, ki je dobilo betonsko strešico, in na novo ometali zvonik, ki je dobil nov zvon, celotno zunanjščino cerkve vključno z obzidjem pa so prebelili. Leta 1912 so čez podstrešje uredili nov dostop v obliki lesenega mostovža do zvonika, ki so mu leta 1913 na željo vaščanov dodali uro. Leta 1923 so postavili leseno obhajilno mizo in v kape-

Slika sv. Valentina, ki jo je za stranski oltar leta 1892 naslikal Valentin Šubic.

li zamenjali okni. Leta 1924 so del strehe pod zvonikom, kamor je padal sneg in uničeval opečne strešnike, pokrili s pločvino, leta 1927 pa so v cerkvi namestili električno razsvetljavo. Leta 1932 je ljubljanska podobarska delavnica Götzl očistila vse tri oltarje. Leta 1957 je dobila cerkev novo zakristijsko omaro namesto stare, morda še baročne, ki je strohnela. Leta 1967 so popravili ostrešje in cerkev na novo prekrili, leta 1968 montirali prve žlebove, leta 1978 pa z novo pločvino pokrili zvonik. Po drugem vatikanskem koncilu so odstranili obhajilno mizo. Leta 1984 so s premazom zaščitili oltarje pred črvi, leta 1989 pa prebelili zvonik.

Med prvo svetovno vojno, 13. decembra leta 1916, so za vojne potrebe zaplenili tri bronaste zvonove, malega in srednjega iz leta 1883 in velikega iz leta 1909, ki je bil posvečen Srcu Jezusovemu. Leta 1922 so v Kranjski industrijski družbi na Jesenicah ulili tri nove železne zvonove, ki so jih plačali z denarjem od prodaje njive »Cerkovnice«. Zvonove so blagoslovili 10. decembra istega leta. Leta 1976 so zvonjenje elektrificirali. Leta 2006 so zvonove prodali v župniji Studenec pri Raki in Veliki Trn na Dolenjskem.

ZUNANJŠČINA

Ostenje vseh delov cerkve z izjemo zvonika je zaradi prezidav iz leta 1852 in poznejših desetletij enako visoko. Zaključuje ga preprost konkaven venčni zidec.

Vhodna lopa se odpira s tremi polkrožno zaključenimi vhodi. Severni in južni vhod sta široka, tako da omogočata udoben dostop na obzidano teraso južno ob cerkvi. Do manjšega zahodnega vhoda, ki ga uokvirja kamnit portal, vodi manjše stopnišče iz blokov konglomerata. Sklepni kamen tega portala krasi pre-

prost relief Srca Jezusovega z vklesano letnico 1726, ki označuje leto gradnje objekta. Temnejši horizontalni pas na ometu vhodne lope označuje prvotno višino njenega ostenja. Ob severozahodnem vogalu vhodne lope so bile leta 2000 v klančino vdelaane kamnite profilirane stopnice izpred začetka 20. stoletja, ki izvirajo iz reteške cerkve. Vhodno lopo je leta 1999 tlakoval Marmor Hotavlje.

Vhodna lopa je obokana s češko kapo iz leta 1852. Iz vhodne lope vodi v cerkev kamnit baročni portal, zaključen s profiliranim venčnim zidcem.

Vrata so iz 19. stoletja. Levo in desno od zahodnega vhoda sta bili 27. junija 1993 na pobudo sveta Krajevne skupnosti Godešič odkriti spominski plošči, posvečeni vsem vaškim žrtvam prve in druge svetovne vojne. S plošče z imeni 27 žrtev druge svetovne vojne so bila pozneje zbrisana imena borcev Narodnoosvobodilne vojske.

V južni ladijski steni je prezentiranih več ostankov romanske, gotske in baročne stavbne faze, ki so bili odkriti leta 1991 (naslikana letnica na mestu romanskega vhoda). V zahodnem delu stene je kamnit lok romanskega portala, nad njim pa gotska pravokotna niša ali okno. Približno v sredini stene je med sedanjima

Zahodni portal vhodne lope iz leta 1726.

oknoma iz leta 1852 v ometu nakazano baročno okno. V vzhodnem delu stene je gotško šilastoločno okno, ki so ga v baroku nadomestili s kamnitim pravokotnim okenskim okvirjem, tega pa so s fragmenti gotških reber zazidali leta 1852. Okrog tega okna so sledovi treh lesenih okroglic, ki so jih med gradnjo cerkve v 12. ali 13. stoletju vzdali v zid in uporabljali kot nosilce gradbenih odrov.

Ostanki več stavbnih faz v južni ladijski steni (od leve proti desni): obris baročne okna; današnje okno iz leta 1852; gotško okno in vanj vdelano baročno okno, ki so ga leta 1852 zazidali s fragmenti gotških reber; sled romanske okroglice.

Prezbiterij ima z izjemo nadzidave, datirane z naslikano letnico 1852, in južnega okna iz istega leta še vedno prvotno gotško obliko. Obteka ga kamnit pristrešen talni zidec, ki se s prelomi prilagaja terenu. Vogali in tri šilastoločne okenske špalete zaključnih stranic prezbiterija so sezidani iz klesancev iz konglomerata.

Okno s krogovičjem v vzhodni stranici prezbitarija iz prve četrtine 15. stoletja.

Tri šilastoločna dvodelna okna so v temenu okrašena z bogatim krogovičjem v obliki trilista, štirilista in križa, ki je izklesano iz peščenjaka. Poškodovano krogovičje je leta 2008 restavriral Tomaž Furlan. Zasteklitev z okroglimi barvnimi stekelci, ki posnema izvorno gotško zasteklitev, je istega leta izvedla Nuška Dolenc Kambič.

Zvonik ima z izjemo zaključka, to je pasu z uro in strehe, neokrnjeno podobo iz leta 1738: ostenje obteka kamnit pristrešen talni zidec, zakristijo v pritličju osvetljuje okno v kamnitem okvirju s profilirano polico in venčnim zidcem, zadnje nadstropje pa se odpira z biforami. Kamnoseški okras je iz konglomerata, ki so ga za gradnjo lokalnih stavb običajno lomili na Kamnitniku. Neogotsko korenasto streho so najbrž postavili leta 1888 ali kmalu zatem, uro s številčnicami, ki so bile najprej pločevinaste (ohranjene so na cerkvenem podstrešju), pa leta 1913. Leta 1991 so na vogale zvonika naslikali temno sive šivane robove, kakršni so

bili značilni za zvonike v 17. in prvi polovici 18. stoletja in jih je prvotno najbrž imel tudi godeški zvonik, prav tako pa so obnovili starejši naslikani urni številčnici in geometrijski ornament na vzhodni in severni strani. Ko so leta 2004 zvonik pokrili z bakreno pločevino, so v pozlačeno jabolko s križem na vrhu vložili dokumentaren zapis o obnovi.

Kapela sv. Frančiška Ksaverja izpred leta 1749.

Kapela je kvadratna s posnetima vogaloma. Zadnjo steno predira lunetno okno v okvirju, izklesanem iz konglomerata. Ostenje členijo lizene. Temnejši horizontalni pas na ometu označuje prvotno višino ostenja.

NOTRANJŠČINA

Preprosti toskanski pilastri, oblikovani leta 1852, podpirajo vzdolžne in prečne obočne oproge ter delijo ladjo v štiri, prezbiterij pa v dve poli. Ladijske pole niso enako široke, ker se je morala členitev prilagoditi vhodu v kapelo: končni poli nad pevskim korom in ob prezbiteriju sta ožji. Ladja in prezbiterij sta enotno obokana s češkimi kapami. Kancelo prižnice iz istega

Notranjščina cerkve proti velikemu oltarju.

obdobja krasijo tri polja s štukiranimi rombi. Prez- biterij in kapela sta za stopnico višja od ladje. Opečni tlak iz leta 2002, ki je kakor stari pred prenovu položen diagonalno, je delo Pečarstva Avbelj Lukovica. Ob vho-

du v cerkev je kamnit kropilnik, ki so ga najbrž vzdali sočasno z baročnim portalom.

V ladji in predvsem prezbitteriju je prezentiranih več ostankov romanske in gotske stavbne faze. V severni ladijski steni ob pevskem koru so sekundarno vzdani fragmenti srednjeveških fresko ometov. Temelji romanske apside, odkriti leta 2001, so nakazani s tlakom iz temnega kamna iz Hoste (datirano 2003). Pilastrski slavolok, ki vodi v prezbitterij, je v spodnjem delu, do

višine 2,2 m, kjer se je začel stari lok, še gotski. Oba gotska slopa slavoloka, sezidana iz masivnih klesancev, imata robove značilno posnete na ajdovo zrno. V vogalih prezbitterija so temelji šestih kamnitih služnikov polkrožnega prereza, ki so podpirali gotski rebrasti obok. V levem vogalu vzhodne stene prezbitterija je viden kamnit ostanek leta 1852 odstranjenega služnika, ostanki ostalih služnikov pa so ometani. Slavolok in služniki so bili izklesani iz konglomerata. Iz prezbitterija v zakris-

Južni slop slavoloka iz prve četrtine 15. stoletja z oltarjem sv. Valentina.

tijo vodi baročen portal iz konglomerata iz leta 1738, zaključen z venčnim zidcem. V zakristiji je iz istega časa preprost lavabo iz konglomerata.

Kapela je kvadratna, s posnetimi vogali. Členitev ostenja in obok sta še baročna: toskanski pilastri, postavljeni v vogale, podpirajo bogato profilirano ogredje in kupolast obok. Na južni steni sta ohranjena manjša pilastra, ki sta sestavljala prvotni baročni slavoločni vhod, predelan leta 1852. Kapelo in zakristijo povezuje prehod. Zakristija ima prvoten križnogrebenasti obok.

Pevski kor iz leta 1852 je bil povečan v letih 2003–2004. Podkorje je obokano s prvotnima češkima kapama. Stara zidana slopa je kamnosek Jože Eterovič leta 2004 nadomestil z novima, izklesanima iz hotaveljskega apnenca. V južnem slopu je izklesan logotip Godešiča, ki ga je oblikoval Domen Križaj, v severnem pa grb reteške župnije. V bazo južnega slopa je vklesan napis »Ob tisočletnici prve pisne omembe Godešiča 1006–2006« in letnica 2004. Ograjo za nove stopnice pevskega kora, ki jo krasi preprost neogotski ornament, je nato izdelalo Mizarstvo Jezeršek. Nad vhodno lopo je posoda iz konglomerata z lesenim pokrovom, vsaj iz 19. ali 18. stoletja, ki je prvotno stala v kapeli.

POSLIKAVA

Cerkev je bila med 12. ali 13. in 19. stoletjem večkrat poslikana – samo v gotiki vsaj trikrat. Morda je bila najprej skromno poslikana apsida, kar bi bilo v romanski arhitekturi na Slovenskem sicer redkost: leta 2001 so pod tlakom prezbiterija našli fragmente domnevno romanskih, vsekakor pa srednjeveških fresko ometov z dvema plastema poslikav, ki so danes shranjeni na cerkvenem podstrešju.

Okrog leta 1400 je bila na zahodni fasadi ladje naslikana Poslednja sodba – ena najpomembnejših gotskih fresk v Sloveniji in s tem daleč najpomembnejša umet-

nina v godeški cerkvi. Freska je začela takoj po odkritju na začetku 20. stoletja pritegovati konservatorje, umetnostne zgodovinarje in restavratorje, najprej Ivana Franketa, Franceta Steleta in Mateja Sternena. Stele si je že leta 1910, najbrž na prvem od svojih mnogih obiskov cerkve, zapisal: »Sploh kar tiče čuta lepote, so to najlepše slikarije, kar sem jih videl.« K nerazrešenim vprašanjem Poslednje sodbe so se nato vračali tudi Steletovi nasledniki, med njimi Janez Höfler, leta 1995 pa so fotografijo godeškega angela s harfo skupaj s fotografijami samo še treh gotskih umetnin umestili na ovitek kataloga reprezentančne razstave *Gotika v Sloveniji* v Narodni galeriji.

Iz zgodaj oblikovanega zavedanja o dragocenosti freske je izšlo več pobud za njeno ohranitev. Ker je bila poslikava že na začetku 20. stoletja v slabem stanju, se je Centralna komisija za raziskovanje in ohranjanje umetnostnih in zgodovinskih spomenikov na Dunaju leta 1907 zavzela za njeno zavarovanje. Avgusta leta 1911 jo je v skladu z navodili komisije, pod nadzorom konservatorja Franketa in najbrž po nasvetih svojega tesnega konservatorskega sodelavca Steleta restavriral impresionistični slikar Sternenski, ki je svoje delo signiral in datiral nad portalom desno (danes neohranjeno). Centralna komisija je za odkrivanje in restavriranje fresk na zahodni fasadi in v prezbiteriju odobrila 420 kron, cerkev sv. Miklavža pa je prispevala 100 kron. Kljub temu je freska Poslednje sodbe v naslednjih desetletjih posebej v spodnjem delu še naprej propadala. Leta 2011 je Anita Klančar Kavčič s sodelavci obnovila zgornji, leta 2018 pa spodnji del.

Fresko so poškodovali dozidava vhodne lope in vzidava novega portala leta 1726, povišanje ladje, obokanje vhodne lope in preboj prehoda s pevskega kora na

cerkveno podstrešje leta 1852 ter močnejši potres. Freska je danes razdeljena na dva dela: zgornji del je na podstrešju vhodne lope, spodnji del pa pod obokom vhodne lope. Zgornji del je bolj ohranjen, ker ga je varovala streha, spodnji pa slabše, ker je bil izpostavljen vlagi ter temperaturnim in vremenskim spremembam.

*Freska Poslednje sodbe iz časa okrog leta 1400 na zahodni fasadi ladje.
Fotomontaža: Vid Klančar.*

Avtor Poslednje sodbe je neznani, vendar zelo kvaliteten umetnik, naslednik furlanskih slikarjev, ki so tudi na Slovenskem delovali v drugi polovici 14. stoletja. Ti freskanti so prinesli nov način slikanja, ki je pod vplivom italijanskega trecenta, posebej slikarja Vitaleja

da Bologna, delujočega v Bologni, Vidmu in Pomposi, uspešno upodabljal plastičnost in čustvovanje figur. Ena velikih novosti, ki so jih furlanski slikarji in njihovi nasledniki uveljavili v našem prostoru, je bila ambicioznejša poslikava cerkvene zunanjščine, posebej zahodnih fasad, kakršno so na primer izvedli v Crngrobu, na Godešiču in v Sv. Križu nad Selcami. Na Poslednji sodbi na Godešiču naj bi vpliv Vitaleja da Bologna, posebej njegovih fresk za bratovščinsko cerkev S. Apollonia di Mezzaratta v Bologni, kazala angel s harfo in fino vzvalovljena draperija. Po drugi strani naj bi bili nekateri deli freske, na primer izraz prvega angela, ki igra na fidel, in gubanje rokavov, sorodni drugim freskam furlanske smeri, in sicer Kristusovemu pasijonu na fasadi cerkve v Crngrobu (okoli let 1370–1380) in Materi Božji na prestolu na fasadi cerkve v Lescah (okoli leta 1398). Identična kosmatska bordura v Crngrobu in na Godešiču, sestavljena iz osmerokrakih zvezdic in kvadratkov in značilna že za pozna dela Vitaleja da Bologna, nakazuje možnost, da bi bil lahko godeški slikar izšel iz delavnice Mojstra crngrobske fasade.

Freska na Godešiču je ena ikonografsko najbogatejših srednjeveških upodobitev Poslednje sodbe v Sloveniji. Ta eshatološki motiv, ki se je na Zahodu izoblikoval na podlagi bizantinskih zgledov, je bil tedaj pogosto izbran za glavno, običajno zahodno fasado, skozi katero so verniki v največjem številu stopali v cerkev. Namenjen je bil spodbujanju razmisleka o grehu, smrti, vstajenju, poslednji sodbi in večnem življenju ter tako nadvse primeren za prag cerkve, ki je ločeval posvetno od svetega in v simboličnem smislu slabo od dobrega. Sugestivnost sporočila je popoldne še stopnjevala svetloba zahajajočega sonca. Kiparske kompozicije Poslednje sodbe so že v visokem srednjem veku krasile fasade

oziroma glavne portale romarskih cerkva in katedral v Franciji, Španiji in Italiji, v alpskih deželah pa so se nekoliko kasneje razširile predvsem slikarske izvedbe.

Freska na Godešiču je razdeljena na tri horizontalne pasove. Celoto obrobajo kosmatske bordure, ki tudi razmejujejo posamezne prizore. Tovrstne obrobe so radi uporabljali furlanski slikarji in njihovi nasledniki. Z njimi so posnemali razkošne mozaične talne in druge obloge rimskih cerkva, ki jih je v 12. in 13. stoletju izdelovala rimska družina Cosmati.

Luna ter muzicirajoča angela v zgornjem pasu Poslednje sodbe.

Bog Oče, angel s cvetjem, muzicirajoča angela in sonce v zgornjem pasu Poslednje sodbe.

V zgornjem pasu freske, vidnem nad obokom vhodne lope, so nebesa, ki so v tej obliki neobičajna dopolnitev motiva Poslednje sodbe. Leva polovica podobe Boga Očeta je uničena. Bog Oče z nimbom in v rdečem plašču sedi na prestolu z zelenim baldahinom, okrašenim z rdečimi tekstilnimi vzorci v obliki palm, ki so ga pridrževali angeli (ohranjena je le angelova roka na desni). Manjši angel desno od Boga Očeta sipa cvetlice iz svoje cule na podnožje prestola, podoben angel pa je bil najbrž upodobljen tudi na levi, vendar je uničen. Drugi štirje, večji angeli muzicirajo Bogu Očetu na čast. Prvi angel (z leve proti desni) igra na fidel, drugi angel igra na godalo, ki bi lahko bilo nekakšna tromba marina (tako ga tudi drži), tretji angel igra na roto, dvostransko harfo z zvočno ploščo med vrsticami, četrti angel pa zopet igra na (nenavadno velik) fidel. Posebej tretji angel kot glasbenik in njegova harfa sta upodobljena zelo prepričljivo – slikar si je prizadeval vestno posneti dejansko glasbilo in intenziven način igranja nanj, ki ju je očitno prav dobro poznal. Prvi angel ima

oblačilo okrašeno z vzorcem v obliki križnih rož. V levem in desnem kotu prizora se k Bogu Očetu obračata luna in sonce kot zastopnika stvarstva. Trije od štirih angelov z ohranjenimi obrazi imajo poglede uprte v gledalca (nedvomno je bil tako naslikan tudi Bog Oče), ki je tako povabljen, da se v duhu pridruži nebeškemu dogajanju.

*Kristus Sodnik z Devico Marijo in sv. Janezom Krstnikom v srednjem pasu
Poslednje sodbe.*

V srednjem pasu freske, vidnem pod obokom vhodne lope, je na sredini mandorla s sedečim Kristusom Sodnikom, ki dviga svoje roke in kaže rane. Iz njegovih ust izhajata lilija (na njegovi desnici) kot simbol usmiljenja in poveličanja pravičnih ter meč (na njegovi levici) kot simbol pravičnosti in obsodbe pogubljenih. Levo in desno klečita Devica Marija in sv. Janez Krstnik, ki prosita Kristusa v slavi za milo sodbo (motiv Deesis). Ob tej osrednji skupini nosita velika angela (zgornji del njunih teles s krili je prekril obok) v culi duše, za katere prosita Marija in sv. Janez Krstnik. V spodnjem

Angel, ki vodi zveličane v raj, v spodnjem pasu Poslednje sodbe.

pasu freske, ob portalu, se na to dogajanje navezujeta dva prizora: na levi (na Kristusovi desnici) vodi angel zveličane v raj, na desni (na Kristusovi levici) pa izginjajo pogubljeni, zvezani z vrvjo, v peklenškem žrelu.

Pogubljeni, ki izginjajo v peklenškem žrelu, v spodnjem pasu Poslednje sodbe.

Fragment vstajenja mrtvih v spodnjem pasu Poslednje sodbe.

Desno od zveličanih, tik ob portalu je vsaj z dvema figurama, ki se dvigata proti Kristusu, prikazano vstajenje mrtvih. Vsi ljudje v spodnjem pasu so upo-

Ostanek prizora s kolesom sreče v srednjem pasu Poslednje sodbe.

dobljeni goli. V srednjem pasu, ob skupini Deesis, sta še dva posebna prizora, ki ju obok vhodne lope seka približno po diagonali: na levem je nad obokom

Posvetilni križ iz prve četrtine 15. stoletja in fragment podobe sv. Andreja, ki ga je pred letom 1531 naslikal Jernej iz Loke, na severovzhodni steni prezbiterja.

prepoznavna streha, na desnem pa je upodobljeno kolo sreče z angeli. Ta motiv je vernike opozarjal na nestalnost in minljivost človeškega življenja. Na podobi pogubljenih je leta 1501 zapisal svojo prošnjo v glagolici Petar iz Buža. Nad tem napisom je France Stele še razbral grafit z letnico 1400 in podpis nekega duhovnika iz leta 1516: »presbiter Lucas Bartholomaeus«.

Po dozidavi in posvetitvi novega prezbiterija v prvi četrtini 15. stoletja so cerkev dekorativno poslikali. Poslikavo v prezbiteriju je približno stoletje pozneje prekril Jernej iz Loke, nato pa so jo poškodovale predelave cerkve, tako da je danes vidnih le nekaj fragmentov. Na ostenje prezbiterija so na mestih, ki so jih mazilili med obredom posvetitve, naslikali posvetilne križe: v celoti je ohranjen križ na severovzhodni steni, samo delno pa križ na južni steni. Okenske špalete so okrasili z naslikano borduro, ki je posnemala klesance iz peščenjaka: viden je fragment v špaleti jugovzhodnega okna prezbiterija, pod ometom s podobo sv. Miklavža Jerneja iz Loke, in v špaleti nekdanjega okna v južni ladijski steni, ki je delno prezentirana desno od oltarja sv. Valentina. Na enak način je bil poslikan tudi slavolok. Okenske odprtine prezbiterija so dobile dekorativne obrobe s križno rožo na vrhu še na zunanjsčini.

Pred letom 1531 (ko je datiran glagolski grafit na podobi sv. Mateja) je cerkev, ki je bila najbrž poškodovana v potresu leta 1511, poslikal Jernej iz Loke, zadnji veliki srednjeveški freskant na Slovenskem. Ta izjemno delavni in iskani umetnik je odlično obvladal tehniko slikanja na svež omet, prav tako je znal na podlagi tradicije primerno izbrati, razporediti in upodobiti ustrezne motive, samo umetniška kvaliteta njegovih del je trpela zaradi očitne naglice pri izvedbi. Tudi njegove freske na Godešiču so tehnološko dobro izvedene, teme so v prostor umeščene prepričljivo, celovito zamišljena poslikava je izjemno učinkovita, le posamezne kompozicije in detajli so shematični, šablonski in površni. Kakor v mnogih drugih cerkvah, na primer v Bodovljah, na Suhi in pri Sv. Janezu pri Bohinjskem jezeru, je Jernej iz Loke na Godešiču dopolnil starejše freske in tako zaokrožil celovito podobo značilne gotske podružnične cerkve na Slovenskem.

*Ostenje prezbiterja z ohranjenimi freskami Jerneja iz Loke izpred leta 1531.
Izris: Vid Klančar.*

Njegove freske na notranjih in zunanjih stenah (in morda tudi na oboku) prezbiterja so v veliki meri uničile predelave cerkve v 18. in predvsem 19. stoletju, pa tudi vlaga in običajni vremenski dejavniki. Freske v notranjščini so bile delno odkrite leta 1910, zato je Centralna komisija odredila njihovo nadaljnje odkrivanje in restavriranje ter za to – kakor že omenjeno – tudi namenila sredstva. Leta 1911 jih je po naročilu komisije in pod Franketovim nadzorom zasilno restavriral Sternen. Kljub temu so še naprej propadale zaradi vlage, ki sta jo po letu 1997 odpravila šele zračna kineta okrog temeljev cerkve in urejeno odvodnjavanje meteornih voda. Freske je tik pred propadom leta 2008 povsem odkrila in restavriralala Anita Klančar Kavčič s sodelavci.

Jernej iz Loke je v notranjščini v pritličnem pasu treh zaključnih stranic prezbiterja naslikal dvanajst apostolov, po štiri na vsako steno. Podobe apostolov s knjigami v rokah so bile v gotških prezbiterijih na Slovenskem praviloma umeščene na stene okrog oltarja, kjer so vernike opozarjale, da so prvi Kristusovi

učenci v duhu udeleženi pri vsaki daritvi svete maše na oltarju. Običajno so sicer zasedale srednji pas ostenja, Jernej iz Loke pa jih je pogosto razvrstil v spodnjega kakor na Godešiču. Naslikal jih je stoječe v stebrišču, ki

Sv. Jernej, sv. Matej, sv. Matija in sv. Tomaž, ki jih je na jugovzhodni steni prez-biterija naslikal Jernej iz Loke.

ga razsvetlujejo polkrožno zaključena okna. Za njihovo individualizacijo si ni posebej prizadeval, tako da jih je nekaj zaradi poenostavljenosti in podobnosti atributov (več jih je preprosto v obliki palice) težko identificirati, zato pa je poudaril njihovo sodelovanje pri mašni daritvi z odprtimi knjigami. Od četverice na severovzhodni steni se je ohranilo le nekaj fragmentov: drugi je bil sv. Andrej (s križem v obliki črke X), na tej steni pa je bil gotovo tudi sv. Peter. Četverica na vzhodni steni je ohranjena v zgornjem delu. Najbolje je ohranjena četverica na jugovzhodni steni: sv. Jernej (z okrvavljenim nožem in odrto kožo), sv. Matej (z mošnjičkom in dvema mečema), sv. Matija (s sekiro) in sv. Tomaž

(s sulico). Najbrž ni naključje, da se je Jernej najbolj potrudil prav pri individualizaciji svojega zavetnika – sv. Jerneja.

V srednjem pasu prezbiterijskega okna, na okenskih špaletah, je Jernej iz Loke upodobil vrsto svetnikov. Na špaletah severovzhodnega okna sta upodobljena neznani svetnik v duhovniškem oblačilu (skoraj povsem uničeno) in sv. Štefan (s kamni in palmovo vejo). Na špaletah vzhodnega okna sta upodobljena sv. Lovrenc (z ražnjem) in sv. Urh (z ribo). Na špaletah jugovzhodnega okna sta upodobljena sv. Miklavž (s tremi hlebčki) in neznani mučenec (s palmovo vejo). Jernej iz Loke je dekorativno, z vitičjem nageljnov, poslikal še preostali del

ostenja med špaletami in služniki. Na freskah apostolov je ohranjenih več grafitov iz 16. in 17. stoletja, od katerih je bil kot najstarejši dokumentiran glagolski iz leta 1531. France Stele je še prebral podpis nekega učitelja: »Gregorius Graff Hypodidasculus«.

V južni steni prezbiterijskega okna, tik ob nekdanjem in tudi sedanjem oltarju, je Jernej iz Loke dekorativno, s križem in obrobo, poslikal nišo za liturgično posodje. Na isti steni je desno od niše naslikal

Fragment prizora z žensko na grmadi, ki ga je na južni steni prezbiterijskega okna naslikal Jernej iz Loke.

Sv. Urh, ki ga je na špaleti vzhodnega okna prezbiterija naslikal Jernej iz Loke.

tri prizore, ločene z bordurami, ki pa so bili najbrž vsebinsko povezani: od prvega so se ohranile noge modno oblečenega moškega, na srednjem je vidna s prtom pokrita miza, na desnem pa je ženska na goreči grmadi, ki očitno ni svetnica, sicer bi ji bil slikar naslikal nimb. vzdolž celotne južne stene prezbiterija je tik nad tlemi naslikana vrsta okenskih niš, ki jo je Jernej iz Loke običajno umestil pod apostole ali druge prizore, vanje pa postavil doprsne figure, na primer v cerkvah na Suhi in na Križni gori. Na Godešiču za takšno kompozicijo na zaključnih straneh prezbiterija ni bilo prostora, zato je slikar nišam namenil le dekorativno funkcijo in jih zaprl z naslikanimi polkni. Jernej iz Loke je očitno poslikal tudi slavolok: na spodnjem delu severnega slopa je ohranjenih nekaj fragmentov, med drugim noge moške figure.

Omenjene podobe apostolov in svetnikov, prizori na južni in morda tudi severni steni ter dekoracija so bili več kot očitno del celovite gotske poslikave prezbiterija, najbrž po ikonografskem programu t. i. kranjskega prezbiterija, ki se je na Kranjskem razvil sredi 15. stoletja in mu je sledil tudi še Jernej iz Loke. To pomeni, da se je Jernejeva poslikava ostenja zanesljivo nadaljevala na nekdanjem gotskem oboku, kjer je bila na sredini podoba Kristusa Sodnika ali Boga Očeta, okrog pa so bili naslikani evangelisti ali angeli (z glasbili ali orodji Kristusovega trpljenja), morda tudi še Devica Marija. Poslikava leta 1852 uničenega oboka bi bila lahko prav tako delo Jerneja iz Loke (kakor v Sv. Ožboltu nad Zmincem), lahko pa bi bila delo starejšega slikarja, ki ga je Jernej iz Loke le dopolnil (kakor na Suhi).

V poznem srednjem veku je bil očitno poslikan velik del zunanjščine južne stene prezbiterija in ladje, vendar so te freske skoraj popolnoma propadle. Vsekakor

je Jernej iz Loke čez celotno južno steno prezbitorija naslikal še eno Poslednjo sodbo. Desno od zgornjega dela okna iz leta 1852 so vidni del mandorle s Kristusom Sodnikom in štiri glave apostolov z nimbi. Pod oknom je razpoznavna vrsta oblečenih figur in vrsta golih figur, ki na desni izginjajo v peklen-skem žrelu. Poslikan je bil celo talni zidec. Neznani umetnik je dekorativno, s šabloni-ranimi vzorci, poslikal špalete gotskega okna v ladijski steni. S tovrst-

Vzhodna stena prezbitorija s poslikavo Jerneja iz Loke.

Pogubljeni, ki izginjajo v peklen-skem žrelu, na freski Poslednje sodbe Jerneja iz Loke na zunanjščini južne stene prezbitorija.

Šablonirani vzorci na špaleti gotskega okna na zunanjščini južne ladijske stene.

nimi vzorci so freskanti v poznem srednjem veku radi krasili naslikana oblačila, pa tudi druge dele poslikanih površin.

Na zahodni ladijski steni, levo in desno od portala, je neznani poznosrednjeveški slikar pod fresko Poslednje sodbe dodal prizora, ki pa sta ohranjena le v fragmentih in nerazločna.

Neznani umetnik je okoli sredine 18. stoletja na obok kapele sv. Frančiška Ksaverja naslikal prizor Marijinega kronanja, ki je bil v baroku posebej priljubljen. Na Godešiču je bil naslikan popolnoma v skladu s tedanjo konvencijo: obok je iluzionistično odprt v nebo, kjer kronajo Marijo Bog Oče z zemeljsko oblo, Kristus s križem in Sv. Duh v podobi goloba. Manj običajno za ta motiv je, da prizor kot sliko v okvirju pridržujejo angela in puta na oblakih, še bolj pa presenečajo anatomske nepravilnosti več figur. Izvirno baročno fresko je morda v 19. stoletju neposrečeno preslikal umetnik skromnejših zmožnosti.

Marijino kronanje, okoli sredine 18. stoletja naslikano na obok kapele sv. Frančiška Ksaverja.

OLTARJI

Veliki oltar sv. Miklavža v baročnem slogu je pozni primer zlatega tipa, na Slovenskem posebej priljubljenega v 17. stoletju. Pripada črno-zlatemu podtipu, ki

je bil v modi v poznem 17. in zgodnjem 18. stoletju. Ti leseni oltarji so posnemali tedaj razširjene, vendar zelo drage črne kamnite oltarje, kakršni so nastajali pod beneškim vplivom predvsem v kamnoseških delavnicah v Ljubljani. Godeški oltar, izrezljan iz lesa listavcev, je mogoče datirati v čas okoli leta 1700, saj ima namesto okrasja v obliki hrustančevja, značilnega za 17. stoletje, že okrasje v obliki akantovja, značilnega za čas okoli leta 1700. Kompozicijsko in slogovno je blizu velikemu oltarju v cerkvi Marijinega vnebovzetja na Malenskem vrhu in velikemu oltarju v cerkvi sv. nadangela Mihaela v Drulovki. Črno pobarvana oltarna arhitektura, katere ogrodje sestavlja osem vibastih korintskih stebrov, je v primerjavi s starejšimi zlatimi oltarji že razvito baročna, saj z diagonalno postavljenima stranskima deloma objema prostor. Razkošno akantovje, ki prekriva

osrednje stebre, okvir trona, ogredje, predelo in druge dele oltarja ter sestavlja tudi oltarna krila, pa se blešči v pozlati.

Veliki oltar sv. Miklavža iz časa okoli leta 1700.

Togi kipi, ki so delo manj spretnega rezbarja, so povsem podrejeni oltarni arhitekturi. V tronu stoji kip sv. Miklavža (s tremi zlatimi kroglami), v školjčnih nišah ob njem pa kipa sv. Antona Padovanskega (z lilijo) in sv. Florijana (z golido vode in gorečo cerkvijo). V glavni niši

atike je kip Marije kot apokaliptične žene, ogrnjene v sonce in z luno pod nogami, ki v Razodetju naznanja prihod Boga. V tej še srednjeveški interpretaciji apokaliptične žene pomeni Marija z Detetom v roki tudi zmago Nove zaveze (sonce) nad Staro zavezo (luna).

Antependij velikega oltarja s podobo sv. Miklavža.

V času, ko je nastal oltar, pa je vrh tega premagana luna pomenila islamsko otomansko cesarstvo, katerega simbol je bil prav polmesec. V stranskih nišah stojita kipa sv. Apolonije (s kleščami in zobom) in mučenke (s palmovo vejo), ki ji v desnici manjka atribut. Na robu usmerjata angela s kretnjami pogled proti Mariji. Tako svetniki spodaj kakor svetnice zgoraj so bili izbrani zaradi svoje pomembnosti za vernike vseh slojev, na primer sv. Florijan kot zavetnik pred požari in sv. Apolonija kot zavetnica proti zobobolu. V zatrepu je poprsje Boga Očeta, na katerega opozarjata vrh oltarja puta. Na antependiju je naslikan medaljon v obliki lovorovega venca, obdan s cvetličnim okrasjem, v katerem so med drugim tulipani in nageljni. V medaljonu je upodobljen sv. Miklavž, stoječ v pokrajini, ki z desnico kaže proti

nebu, z levico pa drži knjigo s tremi zlatimi krogli. Na cerkvenem podstrešju je del lesenega baročnega svečnika, morda izdelanega prav za veliki oltar. Danes stojijo na menzi pločevinasti neobaročni svečniki iz 19. stoletja.

Oltar je leta 1889 obnovil loški podobar Janez Šubic st., ki je delo signiral in datiral na predeli: »Prenovil

Slika sv. Miklavža, delo Janeza Šubica st. iz leta 1889, v tronu velikega oltarja med baročnima kipoma sv. Antona Padovanskega in sv. Florijana.

Ivan Šubic, podobar etc. 1889.« Oltar je bil namreč poškodovan v požaru leta 1887, najbrž pa je bil tudi črviv. Deli njegovega pozlačenega okrasja v obliki oblakov, ki jih je morda iz trona odstranil Šubic in so danes na cerkvenem podstrešju, na nekaterih mestih kažejo znamenja ožganosti. Vsekakor je Šubic oltar preslikal v drugih barvah, za tron pa je naslikal novo sliko, saj je prvotna najbrž propadla ali pa je bila vsaj v zelo slabem stanju. Na sliki se sv. Miklavž v družbi dveh angelov z oblakov ozira proti zemlji, kjer sta dve vasi s cerkvama. Krajina je sicer idealizirana, vendar se zdi, da leva vas

predstavlja Godešič, v ozadju katerega se dviga hrib z razvalinami Starega gradu nad Smlednikom. Cerkev sv. Miklavža bi bila tako upodobljena z zahodne strani, s prepoznavnim obzidjem in vhodno lopo, v katero vodijo stopnice. Če je na sliki res godeška cerkev, potem je imel njen zvonik prvotno – kakor mnogi drugi na Loškem – baročno čebulasto streho. Ob Šubičevi prenovi so skoraj do tal podrli staro menzo, v kateri so bili ostanki romanske apside. Sezidali so novo, večjo menzo, v katero so vzdali ostanke stare menze in dele gotskega slavloloka. Leta 2002 je bila obnovljena menza, leta 2009 pa je Veljko Toman v sodelovanju s podjetjem Kalman oltarju vrnil prvotno podobo. Med restavriranjem je bila odkrita izvirna poslikava antependija.

Leta 2003 je Jože Eterovič po načrtih Nastje Sajovic iz hotaveljskega marmorja izklesal in datiral daritveni oltar skupaj z ambonom in mizico za darove.

Desno od slavloloka stoji ob južni ladijski steni oltar sv. Valentina, ki je po zasnovi in detajlih baročen. Okoli leta 1700 ga je morala izdelati delavnica, ki je postavila tudi velikega. Njegovo ogrodje sestavljata kompozitna stebra, ki podpirata ogrodje in atiko s prekinjenim segmentnim čelom, celoto pa obrobljajo krila iz akantovja. Arhitektura je enako kakor pri velikem oltarju pobarvana črno, okrasje je pozlačeno.

Oltar je bil po požaru leta 1887 očitno v slabšem stanju kakor veliki, najbrž tudi zaradi črvivosti, saj ga je poljanski podobar Valentin Šubic med obnovo leta 1892 v veliki meri izdelal na novo, iz druge vrste lesa: stebri in zaključne letve so že strojno izdelani. Šubic je očitno nekoliko poenostavil prvotno zasnovo, ponovno pa uporabil staro baročno okrasje – kapitele in akantovje

Stranski oltar sv. Valentina, postavljen okoli leta 1700 in predelan leta 1892.

iz lesa listavca. Očitno so Godešani dali prednost stari obliki oltarja pred popolnoma novo. Prvotni oltarni podobi se nista ohranili. Za tron je Šubic naslikal novo podobo sv. Valentina. Slika je bila kljub nazarenskimi obrazom, običajnim za tedanja cerkveno umetnost, zasnovana še v baročni tradiciji, morda je celo posnemala staro sliko, zato se je ujela z oltarno arhitekturo in najbrž izpolnila tudi pričakovanja cerkvenega občestva. Med ljudstvom priljubljeni svetnik je – kakor običajno – prikazan kot duhovnik, h kateremu se zatekajo po pomoč svojci bolnikov. Svetnik lebdi na oblaku in blagoslavlja bolnike, medtem ko puto s palmovo vejo opozarja na njegovo mučeništvo. Levo spodaj se obrača nanj s priprošnjo starejši mož z božjastnikom v naročju, desno spodaj pa sta užaloščeni ženski z dojenčkom, ki ga je morda zadel mrtvoud. V atiki je Šubičeva slika rimskih mučencev sv. Primoža in Felicijana (s palmovo vejo, mečem in levoma), ki so ju na Kranjskem med drugim častili v romarski cerkvi nad Kamnikom. Šubičeva delavnica je namesto nekega starejšega razpela najbrž izrezljala tudi preprostega Križanega z Devico Marijo in sv. Janezom Evangelistom za oltarno menco. Zadnja obnova iz leta 2009, ki jo je vodil Veljko Toman v sodelovanju s podjetjem Kalman, je z oltarja odstranila sekundarno poslikavo in mu vrnila prvotno podobo.

V kapeli stoji lesen poznobaročni oltar sv. Frančiška Ksaverja, ki je bil postavljen leta 1750 in pozlačen leta 1752. Na predeli je oltar signiral »Mathias Paller«. Ta umetnik, katerega drugih del na Slovenskem za zdaj še ne poznamo, ni bil nujno kipar in rezbar, ampak bi bil lahko – celo verjetneje – polihromator in pozlatar. Oltarna arhitektura je v skladu z okusom dobe dinamična: raven osrednji del ob straneh prehaja v konkavno upognjeno stebrišče. Ogrodje sestavljajo bogati

Oltar sv. Frančiška Ksaverja iz let 1750–1752 v kapeli.

kompozitni stebri in pilastri, ki podpirajo prevojno ogredje in volutno atiko, celota pa je okrašena s školjčevjem. Oltar posnema sočasne marmorne oltarje, zato je zeleno marmoriran, dekoracija pa je pozlačena in ponekod posrebrena.

Kiparska skupina v tronu prikazuje sv. Frančiška Ksaverja kot jezuitskega misijonarja, ki s školjko krščuje Indijca in Indijko, upodobljena kot črnca. Na levi opozarja sv. Ignacij Lojolski (s Kristusovim monogramom na mašnem plašču), ustanovitelj Družbe

Jezusove, s kretnjo roke na sobratovo dejanje. Na desni se k tronu obrača sv. Janez Nepomuk, upodobljen kot kanonik v krzneni moceti (prvotno v rokah gotovo ni imel knjige, temveč razpelo in palmovo vejo). Češčen-je tega varuha spovedne molčečnosti, dobrega imena in prehoda čez vodo se je razmahnilo šele po najdbi njegovega nestrohnjenega jezika leta 1719, beatifikaciji leta 1721 in kanonizaciji leta 1729, spodbujali pa so ga prav jezuiti. V niši atike stoji pod baldahinom kip Brezmadežne, ki je upodobljena kot apokaliptična žena in nova Eva obenem: z nogami tepta izvirni greh in hudiča (kačo in luno) ter prinaša upanje vsemu

Kip sv. Ignacija Lojolskega na oltarju v kapeli.

svetu (zemeljski obli). Jezuiti, med njimi Janez Ludvik Schönleben, so bili namreč posebej vneti častilci Brezmadežne in celo zagovorniki razglasitve verske resnice o Marijinem brezmadežnem spočetju. Na platnem antependiju je vešče naslikana Smrt sv. Frančiška Ksaverja na otoku Sancian. Motiv je postal na Slovenskem zelo priljubljen po letu 1715, ko je na Stražah pri Radmirju kot čudodelna zaslovela Reinwaldtova

Antependij oltarja v kapeli s podobo umirajočega sv. Frančiška Ksaverja.

slika. Neznani slikar si sicer za zgled ni vzel radmirske slike, temveč neko drugo razširjeno predlogo, ki so jo posnemali predvsem v Španiji. Leta 1904 je dotrajan oltar obnovil in barvno spremenil ljubljanski podobar Aleksander Götzl, potomec znane kranjske podobarske rodbine, ki je svoje delo signiral in datiral na hrbtni strani nastavka: »Renov. 1904. A. Götzl Ljubljana.« Leta 2002 so obnovili menzo, ob tem pa so pod leseno oltarno stopnico našli ostanke najmanj dveh človeških okostij. Leta 2009 je obnova Veljka Tomana in podjetja Kalman oltarju vrnila prvotno podobo.

OSTALA OPREMA

Križev pot je leta 1836 v baročni tradiciji naslikal kranjski slikar Gašper Götzl. Delo je signirano in datirano na 13. postaji (Jezusa snamejo s križa): »Gasp. Götzl pinxit 1836«. Götzl je pri slikanju tako kot njegov učitelj Leopold Layer ter drugi učenci Layerjeve šole iz družin Götzl in Bizjak uporabljal iste grafične predloge 18. stoletja oziroma iz njih izpeljana dela, zato so si njihovi številni križevi poti po slovenskih cerkvah zelo podobni. Tako posebej 1. (Kristus pred Pilatom), 3. (Jezus pade prvič pod križem), 4. (Jezus sreča mater), 7. (Jezus pade drugič pod križem) in 8. postaja (Jezus tolaži jeruzalemske žene) križevega pota na Godešiču kažejo – najverjetneje posredni – izvor v grafikah modenskega slikarja Giuseppeja Fivizianija, ki so bile pred letom 1730 izdelane po risbah bolonjskega slikarja Domenica Marie Fratte. Tudi bogato izrezljani in pozlačeni okvirji, prav tako oblikovani v baročni tradiciji, so nastali v delavnici Gašperja Götzla. Podobne slike in okvirje križevih potov so Götzli ustvarili za druge cerkve, na primer Gašper Götzl za Šentjošt nad

Trinajsta postaja križevega pota Gašperja Götzla iz leta 1836.

Osma postaja Götzlovega križevega pota.

Retečah. V še baročni tradiciji je na eni strani upodobljen sv. Miklavž z angelom, na drugi pa sv. Valentin, ki prosi Jezusa v Marijinem naročju za zdravje na tleh ležečega bolnika. Levo od oltarja sv. Valentina visi procesijsko razpelo iz 19. stoletja.

V zakristiji je baročna kopija milostne podobe Deteta, imenovane »Loretokindl«, ki so jo od leta 1650 častili v kapucinski cerkvi St. Maria Loreto v Salzburgu. Godeški kipec Jezuščka v glavnih potezah posnema salzburškega: glavo ima nagnjeno v levo, oblečen je v obleko, obrobljeno s čipkami, pokrit je s krono, v desnici drži žezlo, v levici pa velik križ. Sicer je izdelan iz cenejših materialov kakor slonokoščeni izvornik, ki je oblečen v brokatno obleko in posut z dragimi kamni. Godeški kipec ta bleščeči videz posnema s filigransko izdelano posrebreno dekoracijo. Enako je okrašena celotna notranjščina črno pobarvane sočasne vitrine, v kateri stoji kipec. Češčenje »Loretokindla« so najbrž na Loško prinesli tukajšnji kapucini, kopija milostnega kipca pa je v godeško cerkev morda prišla kot dar.

Horjulom, Karel Götzl za Goro pri Sodražici in Alojzij Götzl za Sv. Florijana v Ljubljani. Leta 2008 je platna obnovila Anita Klančar Kavčič, okvirje pa Restavratorstvo Kavčič iz Šentjošta.

Godeški cerkvi pripada veliko bandero iz leta 1858, ki se uporablja v župnijskih procesijah v

Podoba sv. Valentina na velikem banderu iz leta 1858.

Baročna kopija salzburške milostne podobe »Loretokindl«.

Neorokokojski kelih Mateja Schreinerja iz leta 1849.

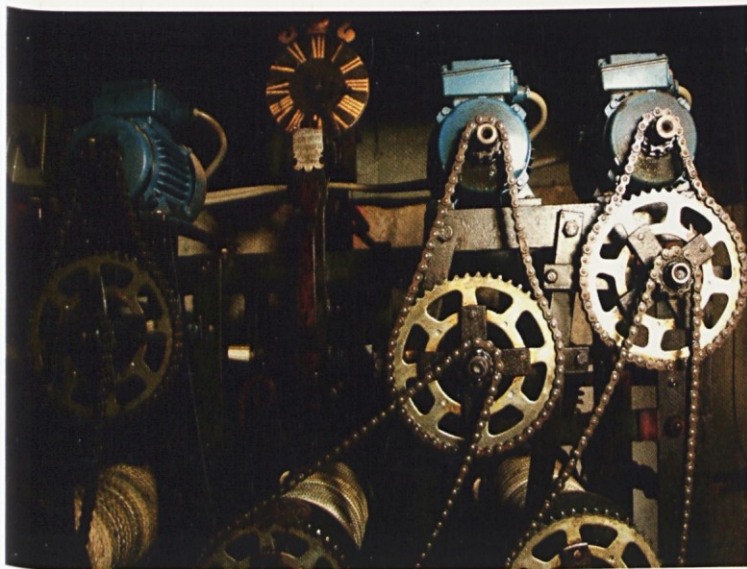
Lahko bi ga izdelale loške klarise, katerih voščene nabožne figurice so prišle v marsikatero cerkev v okolici, na primer na Križni gori. V zakristiji sta še oltarno razpelo s konca 19. stoletja, ki ga je najbrž delavnica Janeza Šubica st. izdelala za veliki oltar, in pozlačen steklen svečnik, delo pohorske glažute iz 19. stoletja.

Cerkvi pripadata od starejšega liturgičnega posodja neobarokni kelih, okrašen s cvetličjem, in neorokokojski kelih, okrašen s školjčevjem. Pozlačen neorokokojski kelih je leta 1849 izdelal ljubljanski pasar in srebrar Matej Schreiner, ki je svoje delo signal in datiral. Kelih je plačal donator Werner Grundner, lastnik bližnje papirnice v Goričanah, o čemer pričata dva od štirih posrebnih medaljonov na podstavku: na

dveh medaljonih sta vgravirana Kristusov in Marijin monogram, na dveh pa ime »Wer. Grundner«.

Pod prižnico je klop, izdelana v historičnem slogu konec 19. stoletja, ki so jo leta 1915 skupaj s preprosto spovednico iz istega časa (danes v kapeli) prinesli iz cerkve v Retečah. Nove klopi, ki jih krasi preprost neogotski ornament, je leta 2006 izdelal Peter Kavčič iz Šentjošta, šest stilnih stolov pa leta 2012 Matija Hiršenfelder iz Stare Loke.

V zvoniku je stolpna ura iz leta 1913, ki jo je izdelal Janez Oblak iz znane urarske rodbine iz Lučin. Na

Stolpna ura Janeza Oblaka iz leta 1913.

uri sta vgravirana napisa »Nam in našim naslednikom v spomin vas Godešič l. 1913« in »Jan. Oblak, urar, Lučne, p. Gorenja vas, 1913«. Leta 2006 so namestili nove bronaste zvonove, ki so jih leta 2005 ulili v livarni Feniks v Žalcu. Veliki zvon, posvečen sv. Miklavžu

(ton es 1, 1076 kg), krasita podoba zavetnika (z napisom »Sveti Nikolaj, prosi za nas«) in simbol Godešiča. Drugi zvon, posvečen sv. Florijanu (ton g 1, 530 kg), krasita podoba zavetnika (z napisom »Sveti Florijan, obvaruj nas ognja«) in grb Občine Škofja Loka. Tretji zvon, posvečen Rožnovenski Materi Božji (ton b 1, 332 kg), krasita podoba zavetnice (z napisom »Rožnovenska Mati Božja, prosi za nas«) in grb župnije Reteče. Četrti zvon (navček), posvečen sv. Trem kraljem (ton c 2, 236 kg), krasita podoba zavetnikov (z napisom »Sveti Trije kralji, prosite za srečno zadnjo uro«) in simbol Godešiča. Na vsakem od zvonov je ena beseda napisa »Slava Bogu, mir ljudem.«

V ladji stoji neogotska procesijska svetilka iz druge polovice 19. stoletja. Na cerkvenem podstrešju je več neobaročnih oltarnih svečnikov, izdelanih iz pločevine v 19. stoletju.

OBNOVITVENA DELA

V zadnjih treh desetletjih so cerkev pod strokovnim nadzorom spomeniške službe postopno obnovili. Med obnavljanjem je bilo pod tlakom in v ostenju odkritih in prezentiranih precej srednjeveških ostalin, restavrirane pa so bile tudi najpomembnejše umetnine, predvsem gotske freske in baročni oltarji. V tem obdobju so bili župniki v Retečah Anton Bohinc (1985–1994), Štefan Pavli (1994–2004), Gregor Dolšak (2004–2015) in Branko Potočnik (2015–), ključarji na Godešiču pa Vinko Avguštin, Gašper Krajnik, Anton Starman, Aleksander Igljučar in Štefan Križaj. Največ obnovitvenih del je bilo opravljenih okrog leta 2006, v okviru praznovanja tisočletnice prve pisne omembe Godešiča. Z darovi in prostovoljnim delom so jih omogočili predvsem prebivalci Godešiča

in drugih krajev, finančna sredstva pa so prispevali tudi Ministrstvo za kulturo, Občina Škofja Loka in Krajevna skupnost Godešič.

Leta 1991 so obnovili fasado, leta 1997 uredili zračno kineto okrog cerkve, leta 1999 tlakovali vhodno lopo, leta 2000 pa okolico cerkve. Leta 2001 se je začela v pripravah na praznovanje tisočletnice obnova notranjščine cerkve. Leta 2002 so podbetonirali oltarje, obnovili menze in položili nov tlak (Pečarstvo Avbelj Lukovica). Leta 2003 so postavili nov daritveni oltar, ambon in mizico za darove (Jože Eterovič), v letih 2003–2004 pa povečali pevski kor. Leta 2004 so zamenjali strešno kritino (bobrovec). Leta 2006 so v cerkev postavili nove klopi (Peter Kavčič) in namestili lesteneč.

Starejša urna številčnica na vzhodni steni zvonika, obnovljena leta 1991.

Posebne skrbi je bil deležen zvonik z zvonovi. Leta 2002 je bil izvoljen Odbor za postavitev novih bronastih zvonov (Alojz Igličar kot vodja, Peter Bertonec, Janez Karlin, Matevž Kavčič, Janez Križaj, Štefan Križaj, Jože Rant, Mira Starman, Simon Starman in Jože Zevnik), ki je leta 2004 vodil obnovo zvonika. Prepleskali so ostenje, streho pa pokrili z bakreno pločevino (Franc Kožuh). Izdelali so nove urne številčnice (Jože Rant) in križ za konico strehe (Janez Križaj in Jože Rant). Leta 2006 so bili nameščeni novi zvonovi (livarna Feniks), ki jih je 1. oktobra istega leta,

1006 - 2006

Zvon sv. Florijana z grbom Občine Škofja Loka, ulit leta 2005, na dan posvetitve, 1. oktobra 2006.

na godeško žegnanjsko nedeljo, posvetil ljubljanski nadškof Alojz Uran.

Po praznovanju tisočletnice leta 2006 so restavrirali še opremo. Dela je vodil Odbor za obnovo godeške cerkve (Aleksander Igličar kot vodja, Vinko Avguštin, Peter Bertoncelj, Alojz Igličar, Anton Starman, Mira Starman, Robert Šega in Justi Vehar), nadziral pa Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Leta 2008 so restavrirali freske v prezbiteriju (Anita Klančar Kavčič s sodelavci), platna (Anita Klančar Kavčič) in okvirje križevega pota (Restavratorstvo Kavčič) ter kamnito krogovičje (Tomaž Furlan), istočasno pa so na novo zasteklili okna prezbiterija (Nuška Dolenc Kambič). Leta 2009 so restavrirali vse tri oltarje (Veljko Toman in podjetje Kalman iz Tacna). Istega leta je obnovljene oltarje, freske in križev pot blagoslovil ljubljanski pomožni škof Anton Jamnik. Leta 2011 je bil obnovljen zgornji in leta 2018 spodnji del freske Poslednje sodbe (Anita Klančar Kavčič s sodelavci).

V zadnjih letih je bilo opravljenih še nekaj manjših obnov, med njimi leta 2012 popravilo žlebov, leta 2013 obnova obzidja, leta 2017 ureditev prostora za pevskim korom, leta 2019 menjava oken in leta 2020 menjava zunanjih okenskih polic.

VIRI IN LITERATURA

Ministrstvo za kulturo, Direktorat za kulturno dediščino, INDOK center

- Zapiski Franceta Steleta, Godešič, 1910–1935

Župnijski arhiv Reteče

- Inventar o glavni imovini podružnice sv. Nikolaja, škofa na Godešiču, župnija Reteče, 1951

- Kronika, 1–2, 1908–1994

- Spominska knjiga

Bertoncel, Mojca, Štefan Pavli: Nove najdbe v podružnični cerkvi sv. Nikolaja na Godešiču. *Loški razgledi*, 49, 2002, str. 211–215.

Bertoncel, Mojca, Štefan Pavli: Romanska apsida v podružnični cerkvi sv. Nikolaja na Godešiču. *Loški razgledi*, 48, 2001, str. 155–160.

Bizjak, Matjaž: Commutatio Diotmari in prvo pričevanje o obstoju Godešiča v pisnem viru. *Godešič skozi tisočletje 1006–2006* (ur. Judita Šega). Godešič: Odbor za pripravo tisočletnice Godešiča, 2006, str. 49–60.

Blaznik, Pavle: *Srednjeveški urbarji za Slovenijo, 4: Urbarji freisinske škofije*. Ljubljana: SAZU (Viri za zgodovino Slovencev, 4), 1963.

Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1973.

Cevc, Emilijan: Godešič. *Enciklopedija Slovenije*, 3 (ur. Alenka Dermastia). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1989, str. 256–257.

Cevc, Emilijan: *Slovenska umetnost*. Ljubljana: Prešernova družba, 1966.

Cevc, Emilijan: Umetnostni pomen škofjeloškega okoliša. *Loški razgledi*, 1, 1954, str. 65–76.

Fučić, Branko: *Glagoljski natpisi*. Zagreb: JAZU (Dela JAZU, 57), 1982.

Hafner, Jože: Krajevna skupnost Godešič v zadnjih treh desetletjih. *Godešič skozi tisočletje 1006–2006* (ur. Judita Šega). Godešič: Odbor za pripravo tisočletnice Godešiča, 2006, str. 154–181.

Höfler, Janez: Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem: Pražupniji Stara Loka in Šentpeter pri Ljubljani. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 20, 1998, str. 305–368.

Höfler, Janez: *Srednjeveške freske v Sloveniji, 1: Gorenjska*. Ljubljana: Družina, 1996.

Höfler, Janez: *Trije popisi cerkva in kapel na Kranjskem in Slovenskem Štajerskem s konca 16. stoletja*. Ljubljana: SAZU (Viri za zgodovino Slovencev, 6), 1982.

Igličar, Aleksander: Zvonovi v godeški cerkvi. *Godešič skozi tisočletje 1006–2006* (ur. Judita Šega). Godešič: Odbor za pripravo tisočletnice Godešiča, 2006, str. 339–345.

Igličar, Aleksander, Pavel Toplak: Restavriranje oltarjev v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču. *Loški razgledi*, 56, 2009, str. 293–300.

Kavčič Klančar, Anita: Konservatorsko-restavratorski posegi na stenskih poslikavah v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču. *Loški razgledi*, 55, 2008, str. 299–307.

Kavčič Klančar, Anita: Restavriranje stenske poslikave na zahodni fasadi godeške cerkve sv. Miklavža. *Loški razgledi*, 65, 2018, str. 261–267.

Kavčič Klančar, Anita, Vid Klančar: Godešič – cerkev sv. Nikolaja. *Varstvo spomenikov: Poročila*, 48, 2013, str. 63–66.

Koman, Dušan: *Slikar Jernej iz Loke in njegova dela na Loškem / The Painter Jernej of Loka and His Work in Loka Estate*. Škofja Loka: Muzejsko društvo (Vodniki po loškem ozemlju, 10), 2011.

- Kos, Franc: *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, 3. Ljubljana: Leonova družba, 1911.
- Koter, Darja: Likovne upodobitve glasbil in glasbenih prizorov. *Zgodovina glasbe na Slovenskem, 1: Glasba na Slovenskem do konca 16. stoletja* (ur. Jurij Snoj). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012, str. 269–295.
- Kuret, Primož: *Glasbeni instrumenti na srednjeveških freskah na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenska matica, 1973.
- Lavrič, Ana: Nekdanji samostani klaris na Slovenskem in njihova umetnostna dediščina. *Odsev Luči: Štiridesetletnica oživitve Klarine karizme v Sloveniji* (ur. Ana Lavrič idr.). Nazarje: Samostan Brezmadežne sester klaris, 2019, str. 291–374.
- Leben, Nika: Romanska cerkvena arhitektura na severnem obrobju loškega gospostva. *Kranjski zbornik 1995*. Kranj: Mestna občina, 1995, str. 41–56.
- Mitteilungen der K. K. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale*, 6, 1907.
- Mitteilungen der K. K. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale*, 10, 1911.
- Murovec, Barbara: Grafične predloge za skupino baročnih križevih potov. *Acta historiae artis Slovenica*, 4, 1999, str. 123–134.
- Peskar, Robert: Srednjeveške poslikave cerkvenih zunanjščin v Sloveniji. *Gotika v Sloveniji: Nastajanje kulturnega prostora med Alpami, Panonijo in Jadranom / Gotik in Slowenien: Vom Werden des Kulturraums zwischen Alpen, Pannonien und Adria / Il gotico in Slovenia: La formazione dello spazio culturale tra le Alpi, la Pannonia e l'Adriatico* (ur. Janez Höfler). Ljubljana: Narodna galerija, 1995, str. 309–329.
- Stele, France: *Gotsko stensko slikarstvo*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Ars Sloveniae), 1972.

- Stele, France: *Slikarstvo v Sloveniji od 12. do srede 16. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 1969.
- Šega, Judita: Devetnajsto stoletje na vasi. *Godešič skozi tisočletje 1006–2006* (ur. Judita Šega). Godešič: Odbor za pripravo tisočletnice Godešiča, 2006, str. 74–100.
- Šega, Judita: Godešič v preteklosti in sedanjosti. *Loški razgledi*, 53, 2006, str. 13–40.
- Šega, Judita: Postavil sem si temelj. *Kronika župnije Reteče: Zbornik ob 150-letnici obstoja župnije Reteče pri Škofji Loki* (ur. Štefan Pavli). Reteče: Župnijski urad, 2001, str. 54–253.
- Šerbelj, Ferdinand: *Križev pot Antona Cebeja v okviru tradicije: Prispevek za zgodovino križevega pota v Sloveniji / Der Kreuzweg des Malers Anton Cebej im Rahmen der Überlieferung: Beitrag zur Geschichte des Kreuzwegs in Slowenien*. Ljubljana: Narodna galerija (Študijski zvezki, 2), 1994.
- Štukl, France: Cerkev svetega Miklavža. *Godešič skozi tisočletje 1006–2006* (ur. Judita Šega). Godešič: Odbor za pripravo tisočletnice Godešiča, 2006, str. 326–338.
- Štukl, France: Pod freisinškimi gospodi. *Godešič skozi tisočletje 1006–2006* (ur. Judita Šega). Godešič: Odbor za pripravo tisočletnice Godešiča, 2006, str. 61–73.
- Štukl, France: Sprehod po vaseh reteške župnije. *Kronika župnije Reteče: Zbornik ob 150-letnici obstoja župnije Reteče pri Škofji Loki* (ur. Štefan Pavli). Reteče: Župnijski urad, 2001, str. 307–409.
- Vodnik, Alenka: Opombe k poslikavam t. i. »furlanskih delavnic okoli leta 1400« v vzhodnoalpskem prostoru: Priložnost, (z)možnost, potreba? *Zbornik za umetnostno zgodovino*, 54, 2018, str. 37–54.
- Vodnik, Alenka: *Tekstilni vzorci v srednjeveškem stenskem slikarstvu na Slovenskem*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1998.
- Vrišer, Sergej: *Baročno kiparstvo v osrednji Sloveniji*. Ljubljana: Slovenska matica, 1976.

Železnik, Adela: Die Görzer Werkstätten des 14. und frühen 15. Jahrhunderts. *Gotik in Slowenien* (ur. Janez Höfler). Ljubljana: Narodna galerija, 1995, str. 237–245.

Železnik, Milan: Zlati oltarji na loškem ozemlju od 1690–1720. *Loški razgledi*, 26, 1979, str. 45–54.

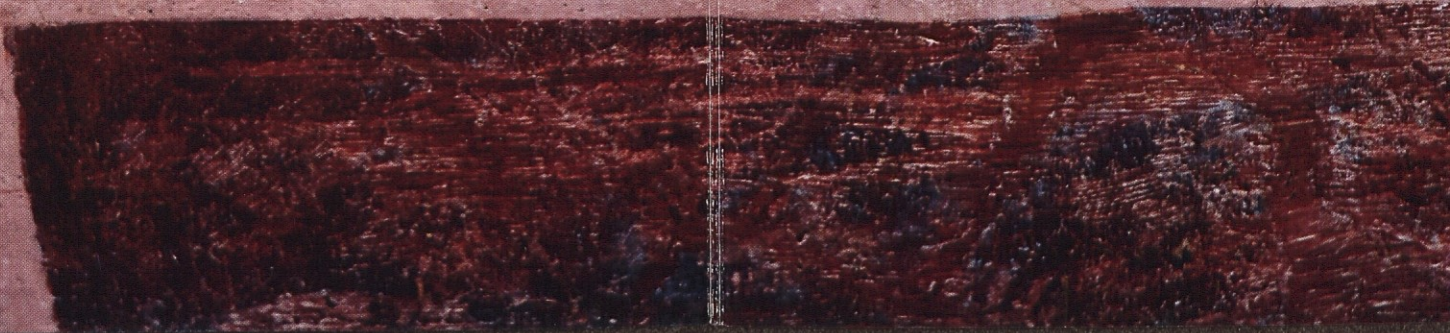
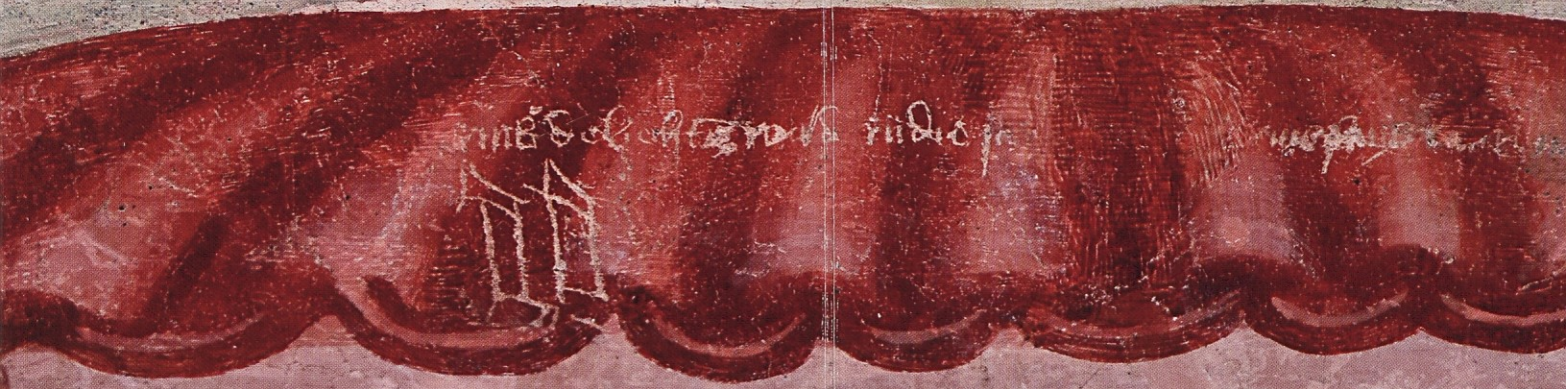

Niša za liturgično posodje v južni steni prezbiterija, ki jo je poslikal Jernej iz Loke.

ZAHVALA

Zahvaljujem se župniku Branku Potočniku, ki mi je omogočil delo v župnijskem arhivu v Retečah, ključarju mag. Aleksandru Igličarju, ki mi je odpiral cerkev sv. Miklavža in me oskrboval s podatki o njej, Vidu Klančarju, ki mi je dal na voljo svoje slikovno gradivo, ter fotografu Francetu Steletu in oblikovalki Agati Stele za sodelovanje pri nastajanju vodnika.

Prav tako sem hvaležen dr. Katarini Šter (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti) za novo identificiranje glasbenih instrumentov na freski Poslednje sodbe, Dušanu Komanu (Biblioteka Slovenske akademije znanosti in umetnosti) za atribucijo fragmentov fresk na slavaloku Jerneju iz Loke ter dr. Metodi Kemperl (Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani) in dr. Ferdinandu Šerbelju za mnenje o avtorstvu oltarja in dataciji freske v kapeli sv. Frančiška Ksaverja.

Kranj

P. GORENJSKA

umetnost

VIDMAR L. Cerkev

726:27-523.42(497.4Godešič)

092009009

COBISS

